

OBSAH

Předmluva	7
I. Hlavní rysy vývoje českého a slovenského národa až do poloviny XVIII. století.	
1. Pravěk a protohistorie zemí českých	11
Nepřetržitě osídlení od mladší doby kamenné. Střídání kultur a etnografické určení lidu. Keltové a Germáni. Slované, naše národní mythologie. Sociální poměry a kmenová zřízení. Vznik státu a státotvorná síla křesťanství. Svatováclavský kult první českou státní ideologií.	
2. Nejstarší slovánské státní útvary na půdě Československa	23
Sámova říše, Velká Morava, její středisko, řeči apoštolové křesťanství. Svatopluk, vrchní pán Čechů. Pád Velké Moravy a přenesení království do Čech. První staletí přemyslovského státu: panování Václavovo, Boleslavové a zánik jejich říše, znovunastolení Přemyslovců v Čechách a zá- vislost na říši, politika Vratislava II. a Vladislava I. Nejstarší forma českého státu, dvojí moc země- pánova, colloquium generale a primates regni.	
3. Český stát v době feudalismu až do husitské revoluce	33
Vznik peněžního hospodářství, města a stříbrné doly, právní postavení měšťanů — kolonistů, měst- ská rada a cechy, úsilí Čechů o účast v městských radách. České stříbro — základ české velmoci XIII. a XIV. století. Politické úspěchy Václava I., Přemysla Otokara II. sláva a pád, tři královské koruny Václava II. a habsburský Drang nach Osten. Úspěchy Janovy a triumf Karlův. Corona	

regni Bohemiae, politický národ, zemský sněm, kolik bylo v Čechách Němců. Nové pojetí křesťanství a oposice proti zkomercialisované církvi.

4. Husitská revoluce 47

Reálné a ideové rozpory v národní společnosti. Strana reformy a opravné prostředky. Češi a Němci. Václav IV. a římské království. Univerzita a spor o „realismus“. Wiklef. Mistr Jan Hus, jeho názory věroučné, cesta na koncil a smrt. Pražská a tábořská strana a věrouka. Smrt Václava IV. a konflikt se Zikmundem: dvojí vítězství nad ním r. 1420, sesazení s trůnu 1421, otázka nástupnická, konflikt Prahy a Tábora. Jan Žižka a Jan Želivský. Potření dalších výprav a vítězství tábořské levice. Válka v Německu, snahy o smír. Iudex compactatus in Egra. Basilej a bitva u Lipan. Porážka městské demokracie a uznání Zikmunda. Vítězná reakce nesplnila, co slibovala. Jaký byl výsledek revoluce?

5. Od Lipan k Bílé hoře 64

Spolek šlechty a měst hradeckého kraje v čele s Jiřím z Poděbrad. Správce zemský a král: odpor panské oligarchie, konflikt s kurií a uherským králem. Jagellovská dynastie. Stavovská válka. Oligarchická republika. Smrt krále Ludvíka a příchod Habsburské dynastie. Pronikání německé reformace a Jednota bratrská. Bezprostřední turecké nebezpečí a habsburská válka o Uhry. Osobnost Ferdinanda I. a počátek byrokratisace státu. Konflikt s králem 1547. Výsledky Ferdinandovy vlády. Maximilián II. a prvních 23 let vlády Rudolfa II. Osudy národa v rukou úzkého kruhu oligarchů. Uvolňování inkorporovaných zemí. — Zintenzivnění zemědělství, hutě a hamry, hospodářský blahobyt. Čtrnáctiletá válka s Turky a státní převrat z r. 1599. „Starší rozumní páni a jezovitská pacholátka“. Povstání Bocskaje a uherských stavů 1604—06. Povstání Matyášovo. Majestát Rudolfův a Porovnání. Vláda Matyášova a nástupnictví štýrského Ferdinanda. Pražská defenestrace. První vojenský zákrok císařův proti Čechům a jeho nezdar. Vítězství radikálů u dvora a smrt Matyášova. Další průběh povstání, promarněné příležitosti, Frydrych

Falecký, češi před Vídní a konečný nepříznivý obrat válečného štěstí. Buquoi a katolická Liga táhnou na Prahu — Bílá Hora 8. XI. 1620.

6. Doba katolického absolutismu 86

Kapitulace povstání. Represalie panovníkovy v „dobyté zemi“. Převrat v rozdělení půdy mezi jednotlivými stavy. OZZ z „pouhé milosti“ panovníkovy. Nekatolická emigrace. Průběh války třicetileté. Mír v Minsteru, jeho význam pro Německo a pro Čechy. Vylidnění a zpusťování země, nová německá kolonizace. Zoufalství porobného lidu, berní břemena na velmocenskou politiku Habsburků. Poněmčování české a moravské země. Politický činitel vedle krále jen stav panský a ten se zgermanisoval. Jen český lid, nikoliv politický národ. Postup rekatolizace. Bída hmotná i kulturní. Neodvislost českého státu a jeho ústava. Reformy z r. 1749 a 1762: Českorakousko — konec středověké Čechie.

7. Přehled starších dějin slovenských 103

Příčiny opožděného vývoje slovenského lidu v národ. Politika středověkých českých králů vůči Uhrám, české horní a měšťské právo na Slovensku ve XIII. století. Národní povědomí Slováků v XV. století, čeština spisovným jazykem Slováků a diplom. řečí uherského král. dvora. Reformace na Slovensku a národní bible. Palatin Jiří Thurzo a Juraj Tranoscius. Maďarská imigrace na Horní zem. Slovensko za protihabsburských povstání. Sjednocení a rekatolizace Uher. Jezuité na Slovensku užívají české literatury. Povstání Františka II. Rakoczyho a zpusťování země. Juraj Janošik, slovenské „temno“, maďarisace zemanstva.

II. Přehled českých a slovenských dějin od doby obrození do roku 1918.

1. Sociální profil národa 115

Souvislost obrození s velkými proměnami hospodářskosociálních poměrů. Šlechtická opozice proti osvícenskému centralismu a nástupu buržoasných vrstev — zemské vlastenectví. Opozice proti absolu-

tistické vládě. Stará města v hospod. krizi s výjimkou měst soukenických. Fysiokratismus a zrušení poddanství I. XI. 1781. Přiliv nových lidí do měst.

2. Vznik a rozvoj průmyslového podnikání 121

Merkantilismus a fysiokratismus. Čechy a Morava určeny pro textil, rakouské země pro železo. Len a bavlna. Domácí průmysl a manufaktura, počet textilních zaměstnanců, kartounky, jiná oděvní odvětví, sklářství, železo, chemie. Průmysl se drží hor a lesů. Emancipace poddaných, povinná škola, počátky novočeské literatury. Války napoleonské a oddlužení rolnictva. Osvícenství a romantismus v našem literárním obrození. Duchovní rozvoj předběhl hospodářský. — Pád řízeného podnikání a vítězství liberalismu. Šlechtičtí podnikatelé vystřídáni židy a buržoasií, „duch průmyslný“. — Velké podniky tohoto období.

3. Zrození dělnické třídy 138

Průmyslové dělnictvo předliberalistického období: „fabrikanti“ a nádeníci. Příkazování poddaných do průmyslu. Sociální postavení obou skupin. Dětská práce v továrnách a snahy o její omezení. Liberalismus nepřipouští zásah veřejné moci do stanovení pracovních podmínek. Nezaměstnanost vzniklá mechanisací výroby. Zproletarisování kvalifikovaných dělníků. Délka pracovní doby, není ani sociálního zákonodárství. Obranné spolčování dělníků a stávka zločinem, pouze podpůrné a charitativní organizace. „Knapšafty“ horníků „matky pokladnice“, horní zákon z r. 1854, legalisace odborných organizací 1870. Železnice a soustředění průmyslu do měst a do uhelných revírů. Vznik solidarity a sebevědomí dělníků ve velkozávodech. Třídní uvědomění a socialismus.

4. První politický program obrozeného národa 145

Anglický a francouzský liberalismus politickým ideálem poloviny století. Veřejný život před březnem. Centralismus a vlastenectví, nedůvěra k německým demokratům a liberálům, obnovení české státnosti. Palacký autor prvního polit. programu národa. Ohlas francouzské revoluce, pražská petiční akce a kabinetní list císařův z 8. IV. Thunův vládní výbor a konflikt s ústřední vládou.

Volby do ústavodárného zemského sněmu. Frankfurtský vorparlament a dopis Palackého. Federace Rakouska proměněn je v šťastný domov 8 středoevropských národů. Vývoj revoluce v Uhrách, ústředí Slováků, Srbů a Chorvatů. Všeslovanský sjezd v Praze, neřešitelné rozpory. Pražské svato-dušní bouře a jejich zneužití reakcí. Volby do říšské rady a zastoupení v ní, důvěra české delegace v možnost reorganizace říše; zklamání z Moravanů. Etnografické řešení nebo staré provincie. Vídeňské povstání, přesídlení sněmu do Kroměříže. Resignace Ferdinanda V. a kabinet Schwarzenbergův. František Josef I. a březnový oktroj 1849. Válka s uherskou revolucí a pomoc Ruska. Květnové spiknutí 1849. Policejní diktatura a pronásledování mužů r. 1848. Zabrániční úspěchy a smrt Schwarzenbergova. František Josef samovládcem (1853—59) — krvavá válka a rumunská knížectví. Útok frankosardinský na Rakousko a katastrofa u Solferina. Porážka zaplácena pádem absolutismu.

5. Obnovení ústavnosti a poslední pokus o vyřešení české státnosti v rámci Rakouska 159

Rozšířená říšská rada a diplom Šinový. Ústava únorová (Schmerlingova), užší a širší říšská rada, odchod Čechů z Vídně, vláda menšiny nad většinou. Zrození a mladá odvaha české buržoasie: Hlahol, Sokol, Nár. divadlo, státonrávní program, kult husitství, pouť do Moskvy, Rieger u Napoleona III., Palackého „Idea státu rakouského“. Suspense únorovky a dualistické uspořádání říše. Pruskofrancouzská válka a vyrovnání s Čechy, fundamentální články, příčiny ztroskotání. Ustavení strany svobodomyslné (Mladočeské) a konec pasivní resistance. Vedoucí osobnosti obou stran.

6. Český národ v letech 1879—1914 170

Mezinárodní konec liberalismu a počátky ochrannářské celní politiky, koncentrace kapitálu, mírumilovný a civilizační kapitalismus liberalistického období se mění v útočný. Buržoasie samostatných národů stává se činitelem reakčním. Státní moc do služeb kapitálu, boj o světové trhy surovin a

zboží, stále nebezpečí útočných válek a nového dělení světa. Stát obrací zájem k průmyslovému dělnictvu — období sociální politiky. Dělnické hnutí odborové a politické, vznik a vývoj sociální demokracie. Snaha o rozšíření volebního práva. Masaryk a marxismus, vznik národních sociálů, zmodernisování zemědělství a vznik agrární strany. Postavení aristokracie mezi Čechy a Němci. České měšťanstvo chápe se průmyslu, vznik Živnobanky. Rozkvět české vědy a literatury, hudby a malířství. — Období politiky pozitivní („drobečkové“) a její výsledky. Pokus o jazykové vyrovnání s Němci — punktace, pád Staročechů a vítězství Mladočechů. Nové směry v politice, Masaryk a Omladina. Státoprávníci a pokrokáři. Krise Rakouska na počátku století a plány generálního štábu. Ruská revoluce a všeobecné právo volební. Anexe Bosny, zostření ruskorakouského soutěžení o Balkán. Balkánské války. Reformní plány následníka trůnu. Konec českého sněmu a samosprávy. Klofáč a Scheiner jezdí do Petrohradu nabízet českou pomoc pro případ ruskorakouské války. Smrt následníkova.

7. Osudy Slováků od obrození do roku 1914 186

Také slovenské obrození vychází z hospodářských a školských reforem tereziánských. Zemský urbář 1767, 1785 anketa o vyučovacím jazyce, školní a úřední maďarizace od r. 1792, obnovení uher. sněmu 1828 počátkem nové maďarizační vlny. Romantický panslavismus, Kollár a Štúr, vznik spisovné slovenštiny. František Kolovrat a první protesty proti maďarizaci jen jménem evangelických Slováků. R. 1847 Štúr slovenským poslancem, „žjadosti slovenského národa“. Revoluční ústava z 11. IV. 1848 neznala v Uhrách jiný národ, leč uherský, zatýkácí listy na slovenské vůdce. Vídeňské porady a slovanský kongres. Hurban v Zá-hřebě a příprava slovenského odboje, pomoc Čechů a Chorvatů. Samostatná země či kulturní autonomie v Uhrách. Bachovy kraje a české úřednictvo. Obnovení ústavnosti 1860 bylo obnovením maďarského tlaku na Slováky. — „Memorandum národa slovenského“ 1861 — „slovenské okolie“. František Josef zakládající člen Matice, 3 gymnasia. Protestní akce slovenských měst a stolic

proti Memorandu slovenského národa. Sněm bez Slováků, uherský národnostní zákon 1868. Pětina dospělých mužů rozhoduje o úředním a školním jazyku v obci. Neuvědomělost lidu. Viliam Pauliny — Toth 1869, zánik gymnasií a „Maticе slovenskej“, čtvrtstoleté „období passivity“, reakční martinský panslavismus. Slovenští studenti na Moravě a v Praze. „Femka a Tóty“, T. G. Masaryk buditel Slováků. Hlas 1897, Slovenský týždenník (Milana Hodži. Uherská krise 1904/05) a vítězství Tiszy Istvana. Vznik lidové strany 1905, Andrej Hlinka „sacerdos turbulentus“, Apponyiho školské zákony, slovenská soc. demokracie, Československá jednota“. Milan Hodža a arcikníže František Ferdinand.

III. Češi a Slováci ve svém státě.

1. V boji za samostatný stát 1914—1920 . 209

Česká politika a prostý lid na počátku světové války. Činnost zahraničních Čechů. První vojenské útvary. Zatčení a proces K. Kramáře a Aloise Rašína. Masaryk 6. července 1915 v Ženevě, maffie a odchod Benešův, Štefánik, Národní rada v Paříži, Dürichovo posláni v Rusku 1916. Zborov — Bachmač — Volha. Konflikt s bolševickou revolucí. Kolčákův převrat v Omsku; smír s rudou armádou v únoru 1920. Dějinný význam „českoslov. anabase“ leží v uznání čs. národní rady za prozat. vládu Českoslovenka. Washingtonská deklarace. — Obnova ústavnosti v Rakousku, pokus o separátní mír. Spisovatelský manifest a projev českých poslanců, hladové stávkы a bouře, dubnový manifest a slavnost Národního divadla, 1. máj ve sv. Mikuláší 1918, pád Balkánské fronty (28. IX.) a rozklad Rakouska. 28. říjen v Praze a v Čechách, pokus o kontrarevoluci v Praze 30. X., Martinská deklarace 30. X. Vyhlášení republiky 14. XI. 1918. — Okupace zněmčeného pohraničí a boj o Slovensko. Príměří generála Francheta a maďarské nabídky. Slovenské národní radě. Hodžovo dvojí vyjednávání v Pešti. Šrobár plnomocný ministr a ráz jeho vlády. Oposice strany lidové. Boj o Těšínsko. Jednání o mír v Paříži a neklidné poměry doma. Socialisace v programu prvních vlád republiky. Rašínova měnová reforma. Převrat

v Maďarsku a nový zápas o Slovensko. Obecní volby a první vláda Tusarova, sibiřské legie, Hlinkova cesta do Paříže — „autonomia“. Ústava republiky a její ráz.

2. Hospodářské předpoklady našeho obno-
veného státního života 234

Území, početnost a národnostní složení obyvatel-
stva, nebezpečí z německé menšiny, zemědělství a
průmysl, podíl Němců, hospodářská zaostalost
Slovenska. Jednotlivá výrobní odvětví, politika
finanční. Ovládnutí průmyslu bankovním kapi-
tálem. Daňová politika předmnichovské republiky.

3. První desetiletí politických zápasů 241

Krise v mezinárodním socialistickém hnutí. Krise
v čs. soc. demokracii, rozštěpení a vznik strany
komunistické. Všeobecné volby 1920, rudozelená
koalice a její nahrazení úřednickou vládou. Vznik
Pětky, vzestup Antonína Švehly, protiofensivní
kapitalismu, zastavení demokratisace veřejné sprá-
vy, vítězství byrokratismu, které odbourávalo
i samosprávu z doby rakouské. Volby 1925 a ve-
doucí postavení strany republikánské. Českoněmec-
ká buržoasní koalice. Počátky fašismu u nás —
Gajda a Stříbrný. Velká koalice z r. 1929 a ne-
bezpečí z nástupu světové hospodářské krise.

4. Vývoj politických stran 250

Vnitřní vývoj sociální demokracie od r. 1920,
zápas o Šmerala v komunistické straně a pozdější
krise strany jako znaky revolučního zrání, 1929
Gottwald do čela strany. Vývoj národněsocialis-
tické strany od třídního socialismu k vlastenectví:
humanismus nebo Stříbrného sociálfašismus? Vý-
voj národní demokracie od sociálního reformismu
k pravicovému radikalismu — vznik Národního
sjednocení. Republikánská strana mezi Švehlou
a Beranem; řízené podnikání v zemědělství. „Pro-
tihradní fronta“. Vývoj strany lidové od prava
k straně středu. Poměry v táboře německem.

5. Kulturní a zahraniční politika republiky 258

Česká národní ideologie od doby Palackého a Ha-
vlíčkovy, Tyrš, Masarykovo pojetí Marxe. Katoli-

cismus za Rakouska a za republiky. „Třídní ráz kulturních a duchovních hodnot“. Teorie stavovské a fašistické. — Spojenectví s Francií, Malá Dohoda, odpor politické pravice proti přátelství se Sověty. Zhroutení našeho systému bezpečnosti.

6. Hospodářská a politická krise let

1930—1933

264

Periodičnost výrobních a odbytových krisí kapitalistického hospodářství, krise let 1930—35. Fašismus jako záchrana stávajícího řádu. Proletarišace středních vrstev. Německý nacismus jako vzor krajní despotie. Rozsah hospodářské krise a nezaměstnanosti u nás. Nástup Sjednocených a snaha o změnu naší zahraniční orientace. Presidentské volby 1934 a 1935. Taktický obrat komunistů a první vystoupení nynější Národní fronty. — Evropská politika, přizpůsobování hitlerismu. Porýní, Španělsko, Rakousko. Od Henleinových Karlovarských článků k Mnichovu. Pád Československa předehrou pádu celé Evropy do německých rukou.